

саме в дівчат, а найближчим до матері виявився єдиний син: *“І так усі мамині дівчата. Нема помочі. Одна в книжку вишинулася, друга – ні за холодну воду, бо все в неї спрямоване на баришеньство. Один тільки Коля. Він уже підріс і допомагав мамі, як дівчина, добра дитина”* [2, с. 136]. Втім, і на Колю чекала страшна участь – він був задушений при виконанні суспільних доручень. Батьки залишилися самі.

Коли вже студенткою Інституту народної освіти приїздила Докія до них, то все одно спілкувалась найбільше з матір'ю. І хоча новий політичний курс країни мав полегшити життя трудівників, на ділі виходило зовсім не так. Докія на навчанні слухала одне, а вдома бачила зовсім інше:

“Як і колись, розмови я могла провадити тільки з мамою. Мама питала: “Як це так? Працювали все життя, старалися дітей до пуття довести, з боргів не вилазили, а тепер – усе не твоє?” Мала вона на думці не тільки наші відібрані хати, а й те, що діялось навколо. Вістки приходили звідусюди, що нові “хазяї села”, комнезами, тиснули хуторян і не хуторян.

Я намагалася щось пояснити, мовляв, – нові часи, те, що на їх думку було добре, тепер виявилось недобре. “Нащо були батькові ці хати? Світ перебудується, і якщо в нас забрано власність, то так і треба”. – “Дурна твоя балачка!” – на це мені мама. Замість облегишити, затаврувати заподіяну несправедливість, я тільки гнівила.” [2, с. 169].

Спорідненою рисою Докії та її матері був сум за чимось вже давно минувшим, тим, що не повернеться ніколи. Ця печаль завжди залишатиметься нерозривним міцним зв'язком між матір'ю та донькою на сторінках мемуарних спогадів. Докія Гуменна відобразила цей вічний сум у своїх творах, материні почуття виказували очі: *“В очах мами, скільки я пам'ятаю, стояв великий сум. Можна було думати, що вона зовсім не була жінкою поміж 30 і 35 роками, що народила шестеро дітей, – а дівчиною, яка сумує за великим коханням чи мріє про якусь нетутешню долю”* [2, с. 65].

Творчість письменниці ще й досі не опублікована у повному обсязі і український читач лише починає своє знайомство з нею. Так само і літературознавці ще тільки починають розглядати твори письменниці.

У результаті нашої літературно-наукової розвідки ми можемо зробити висновки про великий вплив матері на формування естетичних, моральних, духовних смаків письменниці Докії Гуменної, про що свідчать мемуарні спогади “Дар Евдотії”. Дане питання є перспективним для подальшого детального вивчення з огляду на недостатню його розробленість в сучасному літературознавстві.

Література

1. Галич О. Українська документалістика на зламі тисячоліть: специфіка, генеза, перспективи. – Луганськ: Знання. – 2001. – 244 с.;
2. Гуменна Д. Дар Евдотії. Іспит пам'яті. Кн. 1. Київські кручі; Кн. 2. Жар і крига. – К.: Дніпро, 2004. – 520с.;
3. Сорока П. Світлий дар Євдотії: до 100-літнього ювілею Докії Гуменної // Дзвін. – 2004. – № 10. – С. 134 – 139.

Романів Н. П.

*Кременецький обласний гуманітарно-педагогічний інститут
Науковий керівник – к. філол. н, доц. Пасічник О. В.*

Гоголь і українська література

Постановка проблеми. Життєпис і творчість видатного письменника Миколи Васильовича Гоголя вивчається на уроках зарубіжної літератури в 5, 7 і 9 класах, зокрема повісті “Шинель” і “Тарас Бульба”, поема “Мертві душі”.

Нині в Україні 2009 рік оголошено роком Гоголя, адже Миколі Васильовичу виповнюється 200 років від дня народження. За 16 років нашої незалежності патріотично налаштовані українці прагнули і прагнуть повернути до національної культури імена своїх великих співвітчизників. Беззаперечно, що Микола Васильович Гоголь – це письменник світового масштабу. Так, академік Михайло Грушевський характеризував Гоголя як одного з найславніших синів і геніальних людей, яких дала світові Україна. Багато українських письменників вчилися у Миколи Васильовича як у неперевершеного майстра слова. Сам Тарас Григорович Шевченко вважав його своїм духовним учителем. Нам відомо, що Максим Рильський назвав Гоголя “золотим містком” між духовними цінностями, створеними літературами. А Олесь Гончар, виступаючи на міжнародному симпозіумі у Венеції “Тоголь і європейська культура” (1976 р.), розвинув думку про золотий міст творчості Миколи Васильовича між всією культурою людства. Проте Іван Франко у своїх літературно-

критичних статтях, які рясніють іменем Гоголя, вважає, що він – тільки російський письменник.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Життєвий і творчий шлях Миколи Васильовича Гоголя досліджували В.Астаф'єв, І.Бокий, В.Вересаєв, О.Гончар, П.Загребельний, С.Залигін, І.Зязюн, Н.Крутінова, Д.Ліхачов, М.Попович тощо. Крім того, багато поетів, такі, як А.Вознесенський, І.Драч, П.Кошель, Ю.Кузнецов, Б.Олійник, Д.Павличко та ін., присвятили великому автору вірші. Сьогодні вже з'явилися статті у професійних журналах, таких як “Зарубіжна література в школах України”, “Зарубіжна література в навчальних закладах” до 200-ліття з дня народження письменника.

Мета даної статті. Довести сприятливий вплив творчості Гоголя на розвиток української літератури.

Виклад основного матеріалу. Українська література – нетлінна духовна скарбниця свого великого народу – здавна утвердилася у свідомості численних поколінь як гідна його національна гордість і честь. Не даремно ж Тарас Шевченко, приймаючи історичну естафету рідного слова від Івана Котляревського, проголосив, що наша “слава Сонцем засіяла”. Як нам відомо, історія людства розвивається за об'єктивними законами, але змінюють напрямок руху суспільства великі особистості: філософи, письменники, державні діячі. Так, у наш час, коли український народ остаточно й навіки здобув свою національну незалежність і в суверенній Українській Державі відроджує і розбудовує багатовікову свою культуру, маємо повну можливість повернути нашому народові його цілком законне природне історичне право на весь національний скарб Гоголя. А це означає, передусім, – сміливо й рішуче відродити його в історії української літератури і національної культури рідного краю як геніального українського і російського письменника, митця світового масштабу, мислителя загальнолюдського значення. Історія цього питання, як і вся творча спадщина письменника, дає нам на те справді всі підстави.

Ще у шкільних роках, вивчаючи твори Миколи Васильовича Гоголя, ми зацікавилися глибшим вивченням біографії автора. Ми теж по праву вважаємо його українським письменником і за народженням, і через тематику та ідеї творів. Просто біблійною видається історія народження митця. Неначебто його батько побачив уві сні Матір Божу, яка давала йому дівчинку-немовлятко зі словами: “Це твоя майбутня дружина”. Пізніше він у сім'ї сусідів побачив і упізнав цю дівчинку, Марію, дочекався, поки їй виповниться чотирнадцять років, й оженився на ній. Обоє вони були славного козацького коріння, їхньому сину судилося долею стати совістю і славою України, а може, й одним з її спасителів!

Родовід Гоголів-Яновських сповнений імен борців за кращу долю українського народу. Серед них правобережний гетьман Остап Гоголь, Михайло і Петро Дорошенки та інші відомі представники козацької старшини. Сімейні архіви, розповіді рідних, глибокі професійні знання героїчної минувшини Миколи Васильовича як історика-ерудита лягли в основу фантастичних повістей “Страшна помста” та “Загублена грамота”, історичної повісті “Тарас Бульба”. Навіть якщо уважно вчитатися в історію з царициними черевичками, можна віднайти там прагнення українців подолати заборону Катерини II на реєстрове військо... Не випадково історична достовірність повістей, схвилювана авторська мова знаходять відгук у кожному українському серці. Себе ж Микола Васильович скромно зобразив у фіналі повісті “Тарас Бульба” маленькою, але гордою та допитливою пташкою-гоголем.

Жоден підручник історії, інші історичні джерела не допомогли нам краще за повісті Миколи Васильовича Гоголя зрозуміти глибинні причини, що призвели Україну до залежного становища. За логікою письменника, вони лежать у фізичному винищенні ватажків, здатних повести народ на боротьбу.

Так, український народ, у зображенні Гоголя, прекрасний духовно та фізично гармонійний, він живе серед мальовничої природи повноцінним життям. Зло у творах уособлює всіляка чортівня, але кмітливий селянин добрий християнин, його завжди перемагає. Його козаки – могутні борці за волю та православну віру. В українських повістях “Вечори на хуторі поблизу Диканьки” та збірці “Миргород” Гоголь показав свою мрію про гідний волелюбного народу суспільний життєустрій.

Звернемо увагу на перехід у “Вечорах...” від світлої мрії письменника (“Сорочинський ярмарок”) до тривожних роздумів про долю народу, до того, що роз'єднує людину з народом (“Вечір перед Івана Купала”), веде до зради (“Страшна помста”), духовної ницості й зімління (“Іван Федорович Шпонька та його тітонька”).

Письменник вивів у творах типи сильних характерів, які стали прикладом для багатьох поколінь наших пращурів. Його зброя – твори, що мають могутній патріотичний вплив, виховували

й продовжують виховувати читачів. Хіба це не започаткувало шлях країни до омріяної волі? Хіба не можна вважати внеском у визволення народу не тільки з кріпацького, а й всякого іншого рабства показ Гоголем альтернативного вибору сенсу життя, який він пропонує зробити читачам українських повістей?

Крім того, за умов жорстокого національно-колоніального гніту царату багато українських письменників були двомовними: Т.Шевченко, І.Франко, Марко Вовчок та інші. Молодий Гоголь вперше з українською дотепністю розповів світу про українців як про давній європейський народ. Його ранні повісті циклу “Вечори на хуторі поблизу Диканьки” були розраховані, у першу чергу, на російськомовного читача. Можна сказати, що він відкрив для нього якусь незбагненну Україну.

Гоголь любив, знав, володів і навіть думав рідною мовою. Спілкувався з Адамом Міцкевичем, професором Київського університету М.Максимовичем тільки українською. У своїх творах він завжди торкався питання трагічної долі нашої мови, яку назвав руською, козацькою та “мовою душі”.

Особливо припадають до душі ліричні відступи у творах Гоголя. Здається, наче автор на хвилинку залишив своїх героїв на самоті й живим схвильованим голосом звертається до читача, чекає відповіді від нас. Згадаймо тільки прекрасні описи українських ночей: “Чи знаєте ви українську ніч? О, ви не знаєте української ночі! Пригляньтесь до неї. З середини неба дивиться місяць. Безмежне склепіння небесне розійшлося, розширилось іще безмежніш. Горить і дише воно. Земля вся у срібному світлі, а дивне повітря віє і теплом, і прохолодою, і дише млостю, і розливає океан пахоців! Божественна ніч! Чарівлива ніч!..” [3, с. 59]. Це роздуми автора, сповнені мудрості, дотепності, душевних переживань. У них відчувається палка любов Миколи Васильовича до рідної природи. Разом з тим описи природи мають велике ідейне навантаження. У творах втілюються ідеї про волю, широту козацької натури, боротьбу за незалежність. Образи степу, Дніпра і Дністра стали символами свободи та бурхливої історії України. Гоголь у повісті “Тарас Бульба” виступає як глибокий знавець природи рідного краю. Він захоплено змальовує краєвиди України. Мабуть, жоден письменник не здатен перевершити Гоголя і як майстра пейзажу.

Використовуючи традиції фольклору, Гоголь одухотворює природу, надає їй значення животворної сили. Письменник широко застосовує у своїх описах метафори, епітети, порівняння, гіперболи та інші засоби. Природа у Гоголя – приклад вільного і гармонійного життя, символ могутності й нездоланності вічного природного начала, взірць для наслідування.

Висновки. Таким чином, від початку своєї літературної діяльності й до останнього рядка Микола Васильович Гоголь служив своїй Вітчизні й зблизька, й здалеку. Найвизначнішим досягненням Гоголя-патріота вважаємо його внесок у формування українського менталітету. Мотивом всієї його творчості було дослідження душі. У своїх земляків він заронив зерна мрії про незалежну державу, які дали паростки майже через два століття.

Ми вважаємо доведеним факт, що Микола Гоголь – це духовний лідер українського народу та найяскравіший приклад нашого національного духу, якого слід ставити поряд із Тарасом Шевченком. Безумовно, він заслуговує називатись одним із великих українців.

Література

1. Вересаєв В.В. Гоголь в жизни: Сист. свод подлин. Свидетельств современников / [Предисл. Ю.Манна; коммент. Э.Безносова]. – Х.: Прапор, 1990. – 680 с.
2. Вінок М.В. Гоголю: Гоголь і час: [Збірник / Упоряд. В.В.Сосідко]. – Х.: Прапор, 1989. – 252 с., [8] арк. іл.
3. Гоголь М.В. Вечори на хуторі біля Диканьки. – К.: Дніпро, 1975. – 200 с.
4. Гоголь М.В. Вибрані твори. – К.: Держлітвидав, 1948. – 516 с.
5. Зарубіжна література. За ред. І.Мойсеїва – 2008. – №22-24 (566-568). – 64с.
6. Попович М.В. Микола Гоголь: Роман-есе. – К.: Молодь, 1989. – 208 с.: фотоіл.

Руднік Г.О.

Кременецький обласний гуманітарно-педагогічний інститут імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник – к. філол. наук, доц. Пасічник О.В.

Людина в життєвих випробуваннях (за романом Данієля Дефо “Робінзон Крузо”)

Постановка проблеми. Данієль Дефо – відомий англійський письменник, який представляє просвітницький реалізм. Літературознавці вважають його зачинателем реалістичного роману. Цей